

УДК 78.09:7.079(477)

Валентина Кузик
(Київ)

ВИКОНАННЯ ТВОРІВ ЛЕВКА РЕВУЦЬКОГО В ПРОГРАМАХ ФЕСТИВАЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНИ

Статтю присвячено виконанню творів композитора Л. Ревуцького в програмах фестивалів «Музичні прем'єри сезону», «Музика молодих», «Київ Музик Фест», «Музичні діалоги», організованих Національною спілкою композиторів України.

Ключові слова: Л. Ревуцький, фестиваль, концерт, Національна спілка композиторів України, «Музичні прем'єри сезону», «Музика молодих», «Київ Музик Фест», «Музичні діалоги».

Статья посвящена исполнению сочинений композитора Л. Ревуцкого в программах фестивалей «Музыкальные премьеры сезона», «Музыка молодых», «Киев Музык Фест», «Музыкальные диалоги», организованных Национальным союзом композиторов Украины.

Ключевые слова: Л. Ревуцкий, фестиваль, концерт, Национальный союз композиторов Украины, «Музыкальные премьеры сезона», «Музыка молодых», «Киев Музык Фест», «Музыкальные диалоги».

The article is devoted to the execution of the works of the composer L. Revutskyi in the festival programs *Musical Premieres of the Season, Music of the Youth, Kyiv Music Fest, Musical Dialogues*, organized by the National Union of Composers of Ukraine.

Keywords: L. Revutskyi, festival, concert, the National Union of Composers of Ukraine, *Musical Premieres of the Season, Music of the Youth, Kyiv Music Fest, Musical Dialogues*.

Національна спілка композиторів України (далі – НСКУ) особливо активізує свою концертну діяльність у дні фестивалів «Музичні прем'єри сезону» (проводиться навесні), «Музика молодих», «Київ Музик Фест» (проводиться восени), «Музичні діалоги», представляючи увазі слухачів широку панораму композиторської творчості українських митців та їхніх колег із зарубіжжя. Пропонована розвідка присвячена виконанню творів Левка Ревуцького в програмах вищеназваних фестивалів та інших концертів, до організації яких причетна НСКУ. Раніше масштабні композиції митця, як-от: кантата «Хустина», дві симфонії, Фортепіанний концерт, вокально-симфонічні опуси, звучали, як правило, щодесять років на великих ювілейних концертах (1959, 1969). У повоєнні десятиліття була своєрідна традиція – кожен концертний сезон Київської філармонії розпочинався знаменитою Другою симфонією митця. Особливо часто (а в урядових концертах обов'язково!) виконувалася написана Ревуцьким геніальна увертюра до опери «Тарас Бульба» Миколи Лисенка.

Зрозуміло, для членів спілчанської громади добре знані роль і місце цього митця як для України, так і для мистецтва ХХ ст. Симфонічна, інструментальна, вокальна музика Ревуцького, в основу якої свідомо закладено логіку самобутньо-етнічного музичного мислення, позначила новітні шляхи розвитку естетичних і композиційно-лексичних традицій та інновацій загальноєвропейської художньої культури на національному ґрунті.

У 1993 році спілка в перші часи свого існування як Національної заклала фестиваль «Музичні діалоги», де провідною ідеєю стали міжнародні зв'язки українських композиторів. 20 травня на його відкритті в Національній опері прозвучали одразу два твори Л. Ревуцького – Концерт *F-dur* для фортепіано з оркестром й Увертюра до опери «Тарас Бульба» М. Лисенка. Грав Національний академічний симфонічний оркестр України під орудою В'ячеслава Блинова. Усі чекали на особливу подію, адже багатьом була знайома інтерпретація Концерту Євгена Ржанова, Володимира Винницького, Йозефа Ерміна, канадійця Івана Мельника, а дехто пам'ятав ще й довоєнне першо-

**М. Скорик,
О. Ваулін,
В. Кузик,
Т. Ревуцький
на прем'єрі
Концерту
для фортепіано
з оркестром
Л. Ревуцького.
Київ,
Колонний зал
ім. М. В. Лисенка
Національної
філармонії
України. 2011 р.**

виконання Абрамом Луфером. На згаданому вечорі Концерт виконувала американська піаністка Дарія Теліжин, яка привезла разом із собою чимало схвальних письмових відгуків від знаних музикантів світу. Однак вони не могли замінити її невміння грати. То був провальний виступ, типове «дамське вишивання», починаючи від переляканого погляду, який вона кинула на рояль ще з-за куліс, виходячи на сцену. Солістка пропускала цілі фрагменти, змазувала пасажі, «шукала» акорди. Її гра довела диригента до суцільного розпачу, коли він був готовий спопелити піаністку очима.

Щоправда, на завершення оркестр надзвичайно вдало загравав увертюру до «Тараса Бульби» – оплески й крики «браво» довго не вщухали. А Євген Львович Ревуцький (син композитора) сказав по концерті диригенту: «Увертюрою Ви цілком реабілітували себе!».

Пам'ятним для багатьох шанувальників музики став і вечір до 110-ї річниці від дня народження Л. Ревуцького, що відбувся в Київському будинку вчителя 18 лютого 1999 року (тоді ж молодий композитор І. Тараненко отримав Премію імені Л. М. Ревуцького). До цього ювілею був реалізований спеціальний проект – композитор Віктор Степурко (перший лауреат Премії імені Л. М. Ревуцького, 1989 р.) зробив оркестровку вокального циклу «Галицькі пісні», який у супроводі оркестру народних інструментів Національної радіокомпанії України (далі – НРКУ; диригент С. Литвиненко) представили солісти Надія Петренко та Василь Бокоч. Програма записана до фондів НРКУ. Принагідно зазначу, що для цього ж оркестру народних інструментів, солістів та хору НРКУ В. Степурко здійснив вельми цікаву авторську транскрипцію за Л. Ревуцьким «Пісні про Ревуху», яка аж просить бути записаною на CD. Також композитор оркестрував хор «Зима» на вірші О. Олеся, який з успіхом виконали музиканти Чернігова.

На фестивалі «Музичні прем'єри сезону» 1999 року в малому залі Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (далі – НМАУ) Академічний хор ім. П. Майбороди НРКУ під орудою талановитого диригента Лариси Бухонської виконав симфонічно-хорові твори Л. Ревуцького, які не звучали від 1950-х років (щоправда, під супровід роялю): обробки народних пісень «Ой ти, зоре» (рекрутська № 2), «Ой вінку мій, вінку»; «Зима» на вірші О. Олеся, «На ріках Вавилонських». Ця програма мала великий успіх у шанувальників хорової музики, а для багатьох відкрила не знану раніше сторінку творчості митця. Варто підкреслити, що після такої концертної презентації хор і симфонічний оркестр НРКУ (диригент В. Блинов) здійснили фондові записи названих творів та повторили їх у філармонійному концерті 2002 року (хор «Зима» прозвучав у оркестровці Д. Кирейка – учня Майстра,

а композитор Л. Колодуб спеціально здійснив оркестровку хору «На ріках Вавилонських» за переспівом Давидових псалмів Т. Шевченка). Якщо додати до цього списку хор «Ода пісні» на слова М. Рильського та кантату «Хустина» за віршем Т. Шевченка, що також є у фондах НРКУ, то вийшов би гарний аудіоальбом! Проте, як завжди, на заваді наша байдужа недалекоглядність. Варто зазначити, що від створених Л. Ревуцьким у 1920–1930-х роках монументальних симфонічно-хорових полотен на основі фольклорних джерел тягнеться пряма дорога до сцен фолькопери «Коли цвіте папороть» Є. Станковича (1975). Осмислена заборона виконання цих творів радянськими культуртрегерами на довгі десятиліття не тільки обікрала нашу культуру, але й применшила роль української музики у світовому загалі.

На фестивалі «Музичні прем'єри сезону» 2004 року з нагоди 115-річчя Л. Ревуцького в Будинку вчених 13 квітня було окремо проведено концерт інструментальної музики композитора. Левова частина програми – фортепіанні твори у виконанні лауреата Премії імені Л. М. Ревуцького, молодого талановитого піаніста Євгена Громова. Він ретельно поставився до творчого завдання, перевінив відповідність нотних текстів авторським оригіналам, технічно відпрацював усі складності й продумав образний зміст творів. Прозвучали Вальс *B-dur*, Три дитячі п'єси – мелодії зі збірки К. Квітки: «Веснянка» *G-dur*, «Веснянка» *a-moll*, «Колискова», написані для шкільного українського музичного репертуару на основі відомих фольклорних зразків. Виконано також дві п'єси *op. 17*: «Пісню» й «Гумореску» (присвячені сину – Є. Ревуцькому; «Пісня» вважається одним з ранніх зразків імпресіонізму в українській музиці); транскрипцію для фортепіано Органної фантазії BWV 562 і фуги BWV 575 *c-moll* Й. С. Баха; Три прелюдії *op. 4*: *Des-dur*, *fis-moll*, *cis-moll*, визнані шедеврами у своєму жанрі. Створені вони були в с. Іржавець у 1914–1915 роках (під час різдвяних канікул). Прелюдія *Des-dur* натхнена образом Софії Писаревої – «світлого ангела» (майбутньої дружини

Лауреати премії імені Л. М. Ревуцького – композитор і піаніст Олег Безбородько, композитор Вікторія Польова та кларнетист Олексій Бойко. 2009 р.

Євген Ревуцький та Валентина Кузик з лауреатами Премії імені Левка Ревуцького. 1-й ряд: Вікторія Польова, Ірина Алексійчук, Євген Ревуцький, Богдана Фроляк, Валентина Кузик. 2-й ряд: Юрій Кот, Іван Тараненко, Святослав Луньов, Євген Громов, Вадим Журавицький. 2000 р.

композитора). Прелюдія *fis-moll* побудована на мотиві «розп'яття» (зменшена кварта, за Й. С. Бахом), розвиває в музичній тканині одвічне гамлетівське питання «бути чи не бути?». Третя – *cis-moll* – сповнена драматичного передчуття буремних зрушень початку ХХ ст.

У тому самому концерті 2004 року лауреат Премії імені Л. М. Ревуцького, композитор, віолончеліст Золтан Алмаші і Є. Громов блискуче виконали Баладу для віолончелі та фортепіано Л. Ревуцького *op. 20* (1933 р., присвячену Олексію Беклемишеву – віолончелісту, сину піаніста Г. Беклемишева). Підкреслю, що то був перший у нашій історії музичний твір, написаний як авторська рефлексія на трагедію Голодомору та завершення сумнозвісних судових процесів над діячами української культури (так звана справа СВУ, багатьох членів якої композитор добре знав особисто). За основу тематики цього драматичного твору (форма – вільні варіації) взято мелодію гайдамацької народної пісні «Яром, хлопці, яром». У тій самій програмі знаний скрипково-фортепіанний дует солістів Національної філармонії України Олена Струган і Герман Сафонов витончено шляхетно зіграли знамените «Інтермецо» Л. Ревуцького *op. 10* (1926). Тематичним матеріалом твору є два зразки прикарпатського фольклору – балада «Ой чули ви, люде, о такій новині» та лірична пісня «Ой вербо, вербо кучерява». Цікавий пасаж, почутий після концерту за кулісами, – знаменитий композитор Валентин Сильвестров звернувся до Є. Громова з питанням: «А що це за така красива й ніжна музика була? Я її раніше не чув» (це про фортепіанну «Пісню» *op. 17*).

Урожайним на виконання музики Л. Ревуцького видався 2009 рік. Ще б пак! Адже то дата 120-річчя композитора-класика, яку музична громадськість ніяк не могла оминути (хоча провладні органи її «щасливо» забули, того року не вручали й Премію імені Л. М. Ревуцького, зрештою як і М. Лисенка та Б. Лятошинського). У Великому залі НМАУ 26 лютого 2009 року після вступного слова ректора цього вишу В. Рожка

Піаніст Роман Рєпка – перший виконавець поверненої партитури Концерту для фортепіано Л. Рєвущького. 2011 р.

відбувся великий ювілейний концерт (до речі, якби не добра воля Володимира Івановича, який безкоштовно надав зал, а професори й студенти консерваторії – включно з хором і симфонічним оркестром – підготували програму, ювілею не було б). Концерт розпочав ансамбль скрипалів Чернігівського музичного училища ім. Л. М. Рєвущького (Прелюд *Des-dur op. 4*, щоправда, транспортували в *D-dur*). Піаністи виконали фортепіанні опуси Майстра: професор Л. Марцевич – 2 Прелюди *op. 4: Des-dur, fis-moll*, а лауреат Премії імені Л. М. Рєвущького Олег Безбородько – «Пісню» *op. 17* та Прелюд *Es-dur op. 7*. Соліст Національної опери України ім. Т. Г. Шевченка Сергій Скубак проспівав обробки пісень «Чуєш, брате мій» (на слова Б. Лепкого), «Іхав стрілець на війноньку», «Кед ми прийшла карта», «Ох і зажурились стрільці січовії» із циклу «Галицькі пісні». З. Алмаші з О. Безбородьком зіграли «Баладу» для віолончелі з фортепіано. Муніципальна академічна чоловіча хорова капела ім. Л. М. Рєвущького під орудою Володи-

мира Курача блискуче виконала рекрутську «Ой ти, зоре» (*a cappella* з тулумбасами), що відтоді стала титульним знаком колективу, та вперше (!) за 30 років після створення – «Оду Рєвущькому» Є. Станковича на слова В. Куринського (1979). На завершення прозвучала знаменита кантата Майстра «Хустина» за поемою Т. Шевченка у виконанні хору та оркестру НМАУ (диригент – професор Ігор Палкін, солісти – Тамара Ходакова (стане лауреатом Премії імені Л. М. Рєвущького в 2011 р.) та Роман Походня).

У травні 2009 року в програмі фестивалю «Музика молодих» було представлено юнацьку Симфонію № 1 *A-dur* Л. Рєвущького. Грав Державний академічний естрадно-симфонічний оркестр України під орудою Миколи Лисенка. Його виконання засмутило шанувальників музики й навернуло згадки про перші «Музичні діалоги»: довготи, млявий темп, відсутність живого «юнацького» пульсу, розмиті рельєфи тем...

Не вірилося, що життя цього твору на музичній естраді буде так само сумним, як випало в реальності. Адже працю над ним композитор розпочав ще 1914 року, та на заваді стали Перша світова війна, революційні зрушення, інші роботи та викладання. А в роки Вітчизняної війни партитура загинула (пішла на розпал для пічки-буржуйки в окупованому Києві). У 1950-х роках митець по пам'яті відновив свою юнацьку симфонію, сповнену світлих романтичних образів, як одночастинний твір, який увібрав драматургічні ознаки симфонічного циклу [1]. Першовиконання Симфонії № 1, присвяченої Р. Глієру, відбулося 1958 року під диригуванням видатного музиканта Веніаміна Тольби, відданого шанувальника таланту композитора. У 1960-х роках було здійснено записи під орудою К. Симеонова та В. Кожухаря. Здавалося б, є в кого повчитися!

Можливо, така невдала інтерпретація Симфонії № 1 Л. Рєвущького «спровокувала» видатного українського диригента сучасності Володимира Сіренка «реабілітувати» тепер вже самого Майстра. На концерті «Київ Музик Феста» 29 вересня 2009 року Національний симфонічний оркестр України під орудою В. Сіренка показав еталонний рівень художнього вирішення твору, чим відкрив нову сторінку його життя тепер вже у XXI ст.

Важливою подією культурно-мистецького життя України стало повернення після майже 70-річної перерви нот першої редакції Концерту *F-dur* для фортепіано з оркестром (що було висвітлено в журналі «Музика» [3]). Незабутньою стала його презентація в Міжнародний день музики 1 жовтня 2011 року на заключному концерті «Київ Музик Феста» в Колонному залі імені М. В. Лисенка Національної філармонії України. Концерт прозвучав у виконанні талановитого піаніста Романа Рєпки та симфонічного оркестру Національної філармонії України під орудою лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, народного артиста України, видатного диригента Миколи Дядюри. Українська публіка почула партитуру твору, яка ще 70 років тому позначила нові стильові обрії українського музичного мистецтва [2].

1. Кузик В. В. Лев Миколайович Ревуцький. – Київ, 2011. – 83 с.
2. Кузик В. В. Левко Миколайович Ревуцький. Концерт F-dur для фортепіано з оркестром [Передмова] // Ревуцький Л. М. Концерт для фортепіано з оркестром. – Київ : Музична Україна, 2013. – С. 5–13.
3. Кузик В. В. Повернення через роки [рукопису Другого концерту для фортепіано з оркестром Л. Ревуцького] // Музика. – 2011. – № 1–2. – С. 16–19.

SUMMARY

The article is devoted to the execution of the works of the composer L. Revutskyi in the festival programs *Musical Premieres of the Season*, *Music of the Youth*, *Kyiv Music Fest*, *Musical Dialogues*, organized by the National Union of Composers of Ukraine. The recognition of creative works of the Master is conditioned with the fact that his symphonic, instrumental, vocal music, into the base of which the logic of original ethnic music thinking is consciously put, has marked the newest ways of aesthetic and compositional lexical traditions and innovations of all-European art culture on the national ground.

May 20, 1993 the festival *Musical Dialogues* was opened with the concert at the National Opera, whereat once two pieces of L. Revutskyi sounded – Concerto F-dur for piano and orchestra and Overture to the opera *Taras Bulba* by M. Lysenko. The National Academic Symphony Orchestra of Ukraine played, conductor was Viacheslav Blinov, the soloist was American pianist Dariya Telizhyn, who, unfortunately, wasn't able to execute this work worthily.

Honouring of the 110th anniversary of the birth of L. Revutskyi was held at Kyiv Teacher's House on February 18, 1999 – *Halychyna Songs* in the transcription for orchestra of folk instruments of V. Stepurko sounded, they were executed by soloists N. Petrenko and V. Bokoch with the Orchestra of Folk Instruments of the National Radio Company of Ukraine (conductor S. Lytvynenko).

To the 115th anniversary of the composer's birthday a special program was prepared by the pianist Ye. Hromov, cellist Z. Almashi, violin-piano duet O. Strohan and H. Safonov. In a Big hall of the Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music on February 26, 2009 a jubilee concert on the occasion of the 120th anniversary of the artist was held, where the cantata *Hustyna (Handkerchief)* sounded, the pianists L. Martsevych, O. Bezborodko, singer S. Skubak, cellist Z. Almashi, L. Revutskyi Municipal Men's Chorus performed. On September 29, 2009 National Honoured Academic Symphony Orchestra under the direction of V. Sirenko showed the model level of execution of the Symphony N 1 by L. Revutskyi.

The return after a nearly 70-years interruption of the music of the first edition F-dur Concerto for piano and orchestra became an important event in the cultural and artistic life of Ukraine. On October 1, 2011 it sounded in M. Lysenko Column hall performed by R. Rieпка and Symphony Orchestra of the National Philharmonic of Ukraine under the direction of M. Diadiura. The same soloist on December 1, 2014 in the concert hall of NMAU, but already with the State Academic Variety Symphony Orchestra of Ukraine under the direction of M. Lysenko executed the Concert of L. Revutskyi during the presentation of new publications of the publishing house *Musical Ukraine*.

Keywords: L. Revutskyi, festival, concert, the National Union of Composers of Ukraine, *Musical Premieres of the Season*, *Music of the Youth*, *Kyiv Music Fest*, *Musical Dialogues*.